

BAB III

MÉTODEU PANALUNGTIKAN

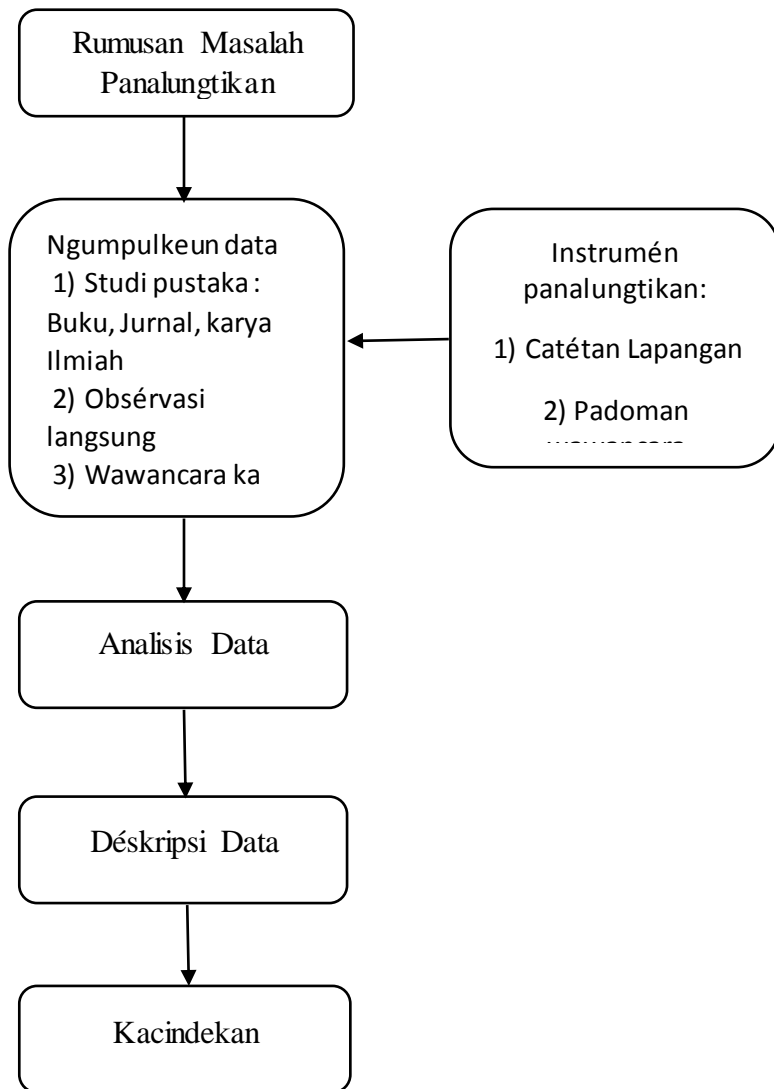
3.1 Désain Panalungtikan

Ieu panalungtikan téh kagolong kana panalungtikan kualitatif, numutkeun Bogdan jeung Taylor (dina Moeleng, 2007, kc 4) panalungtikan kualitatif nya éta prosedur panalungtikan nu ngahasilkeun data déskriptif nu mangrupa kecap-kecap tinulis atawa lisan ti jalma-jalma jeung paripolahna nu bisa ditalungtik. David William (dina Moeleong, 2007, kc. 5) nétélakeun nu disebut panalungtikan kualitatif nya éta panalungtikan nu carana ngumpulkeun data tina hiji latar alamiah, ngagunakeun métode alamiah, sarta dilakukeun ku panalungtik anu ka irut sacara alamiah. Tegesna panalungtikan kualitatif téh nya éta panalungtikan nu miboga maksud pikeun maham *fenomena* atawa hal-halnaon nu kaalaman ku hiji subjek panalungtikan, misalna: paripolah, sawangan, motivasi, tindakan, jrd., sacara holistik, jeung ku cara ngadeskripsikeun ngaliwatan kecap-kecap jeung basa, tina hiji kontéks husus nu alamiah jeung ngamanpaatkeun métode alamiah.

Luyu jeung pamarekan panalungtikan kualitatif, dina ieu panalungtikan digunakeun ogé métode deskriptif. Numutkeun Arikunto (2013, kc. 3) kecap déskriptif asalna tina basa Inggris *to describe* nu hartina ngajelaskeun hiji hal, misalna kaayaan, kajadian, kagiatan, atawa hal séjén nu hasilna dijelaskeun dina wangun laporan panalungtikan. Tina harti kecap éta, nu dimaksud ku panalungtikan nu maké métode deskriptif nya éta panalungtikan nu dimaksudkeun pikeun nalungtik kaayaan, kondisi atawa hal-hal séjén nu geus disebutkeun, nu hasilna dipedar dina wangun laporan panalungtikan. Kusabab panalungtik henteu nerapkeun *treatment* atawa hal sejen ka objek nu ditalungtik, bisa disebutkeun métode panalungtikan déskriptif téh

Désain panalungtikan nya éta bagan guluyurna tahap panalungtikan anu ngagambarkeun léngkah-léngkah panalungtikan. Désain dina rarancang panalungtikan antukna bisa meunangkeun hiji logika. Désain anu digunakeun dina ieu panalungtikan bisa dibagankeun kieu

Bagan 3.1 Désain Panalungtikan

Rizal Pahlevi, 2018

*FOLKLOR KAOLAHAN TRADISIONAL
HAS KABUPATEN KUNINGAN*

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

3.2 Sumber Data jeung Lokasi Panalungtikan

Lofland (dina Moleong, 2007, kc. 57) medar yén sumber data utama dina kualitatif nya éta kekecapan jeung kalakuan, satuluyna mangrupa data tambahan saperti dokumén. Anapon Arikunto (2013, kc.172) medar yén sumber data dina panalungtikan nya éta subjék nu bisa dipaké dina prosés nyangking data. Dumasar kana hal éta, data nu dipaké dina ieu panalungtikan nya éta saperti ieu di handap.

- a. Hasil wawancara ti narasumber nu miboga kaahlian atawa pakasaban dina industri kaolahan tradisional. Data hasil panalungtikan mangrupa hasil tina kagiatan ningali, ngaregepeun jeung wawancara.
- b. Sumber pustaka atawa sumber tinulis nu kaasup kana golongan ilmiah misalna buku, tésis atawa disertasi, buku terbitan pamaréntah, jurnal ilmiah, jrd.
- c. Sumber data nu dipaké dina panalungtikan kualitatif téh nya éta data lapangan nu mangrupa foto, anu satuluyna dianalisis, bisa ogé mangrupa wangun rekaman sora atawa rékaman vidio.
- d. Data statistik daérah panalungtikan bisa dijadikeun data tambahan pikeun panalungtik sangkan data nu dipaké akurat. Data statistik bisa méré informasi ngeunaan komposisi masarakat tina umur, *gender*, agama, pakasaban, kahirupan sosial jeung ékonomi, jrd.

3.2.1 Informan

Panalungtikan ieu ngagunakeun téhnik *Incidental Sampling* dimana dina téhnik ieu saha waé anu kapanggih ku panalungtik dina prosés panalungtikan bisa dijadikeun informan saupama eta jalma sahenteuna luyu jeung salah sahiji kritéria nu geus ditangtukeun tur dianggap kompeten dina widang masalah nu jadi fokus panalungtikan. Kriteria informan dina ieu panalungtikan nya éta: palaku industri kaolahan tradisional, miboga pangaweruh ngeunaan kaolahan tradisional, miboga pangaweruh kana tradisi non lisan, tokoh adat masarakat satempat, jeung pagawé instansi pamaréntah dina widang nu pakait jeung masalah panalungtikan.

Rizal Pahlevi, 2018

**FOLKLOR KAOLAHAN TRADISIONAL
HAS KABUPATEN KUNINGAN**

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

3.2.2 Lokasi Panalungtikan

Lokasi dina ieu panalungtikan nya éta wilayah Kabupatén Kuningan. Sacara geografis Kabupatén Kuningan aya di wétan Propinsi Jawa Barat, sarta asup ka daérah nu dikenal Ciayumajakuning (Cirebon, Indramayu, Majalengka, Kuningan) sabab baheulana mangrupikeun bagian tina Kawadanan Cirebon. Kabupatén Kuningan aya dina titik koordinat 108° 23 - 108° 47 Bujur Timur jeung 6° 47 - 7° 12 Lintang Selatan. Sacara administratif wates-wates Kabupatén Kuningan nya éta:

- Beulah Kidul: Kabupatén Cianis jeung Kabupatén Cilacap
- Beulah Kaler: Kabupatén Cirebon
- Beulah Wetan: Kabupatén Brebes
- Beulah Kulon: Kabupatén Majalengka

Kabupatén Kuningan ngawengku 32 kacamatan anu kabagi deui jadi 361 désa jeung 15 kalurahan (dina Kuningan *Outlook*, Badan Perencanaan dan Pembangunan Daerah Kabupatén Kuningan, 2012, kc.43). Kacamatan-kacamatan nu aya di Kabupatén Kuningan nya éta :

- Kacamatan Darma	- Kacamatan Cidahu
- Kacamatan Kadugedé	- Kacamatan Cimahi
- Kacamatan Nusahérang	- Kacamatan Kalimanggis
- Kacamatan Ciniru	- Kacamatan Ciawigebang
- Kacamatan Hantara	- Kacamatan Cipicung
- Kacamatan Selajambé	- Kacamatan Lebakwangi
- Kacamatan Cilebak	- Kacamatan Malébé
- Kacamatan Subang	- Kacamatan Garawangi
- Kacamatan Ciwaru	- Kacamatan Karangkencana
- Kacamatan Karangkencana	- Kacamatan Sindangagung
- Kacamatan Cibingbin	- Kacamatan Kuningan
- Kacamatan Cibeureum	- Kacamatan Cigugur
- Kacamatan Luragung	- Kacamatan Karamatmulya

Rizal Pahlevi, 2018

**FOLKLOR KAOLAHAN TRADISIONAL
HAS KABUPATÉN KUNINGAN**

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

- Kecamatan
Jalaksana
- Kecamatan Japara
- Kecamatan Cilimus
- Kecamatan
Cigandamekar
- Kecamatan
Mandirancan
- Kecamatan
Pancalang
- Kecamatan
Pasawahan

Rizal Pahlevi, 2018

FOLKLOR KAOLAHAN TRADISIONAL

HAS KABUPATEN KUNINGAN

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

Ti 32 kacamatan nu aya di Kabupatén Kuningan, aya 4 kacamatan nu jadi tempat piekun panalungtikan, nya éta Kacamatan Kuningan, Kacamatan Cigugur, Kacamatan Ciawigebang jeung Kacamatan Luragung. 4 kacamatan ieu mangrupikeun tempat asal sarta tempat mekar jeung sumebar na obyék panalungtikan nu baris ditalungtik.

Jumlah penduduk Kabupaten Kuningan dina taun 2013 dumasar kana hasil sésensus Badan Pusat Statistik jumlah na aya 1.110.624 jiwa (Badan Pusat Statistik Kabupaten Kuningan, 2015, *Penduduk Kabupaten Kuningan Tahun 2013*; <https://kuningankab.bps.go.id/statictable/2015/04/16/9/penduduk-kabupaten-kuningan-tahun-2013.html>; diaksés tanggal 10 Januari 2018). Laju Pertumbuhan Penduduk (LPP) taunan rata-rata nya eta 1,43% (Lubis, Nina Herlina spk, 2014, kc 300).

Masarakat Kabupatén Kuningan umumna ngagunakeun basa Sunda dialék Kuningan salaku basa sapopoé. Basa Sunda nu dipaké ku masarakat di Kabupatén Kuningan nyaéta basa Sunda dialék Kuningan nu miboga variasi tina basa Sunda nu dipaké di wewengkon Jawa Barat séjénna. Dina kahirupan sosial budayana, masarakat Kabupatén Kuningan kaasup masarakat nu majemuk. Numutkeun data ti Badan Pusat Statistik Kabupatén Kuningan (Badan Pusat Statistik Kabupaten Kuningan, 2016, *Jumlah Penduduk Menurut Kecamatan dan Agama Yang Dianut di Kabupatén Kuningan 2014*; <https://kuningankab.bps.go.id/statictable/2016/01/05/52/jumlah-penduduk-menurut-kecamatan-dan-agama-yang-dianut-di-kabupaten-kuningan-2014.html>; diaksés tanggal 10 Januari 2018), agama nu diagem ku masarakat di Kabupatén Kuningan umumna agama Islam (98%), nu sejenna ngagem agama Katolik, Protéstán, Budha, Hindu jeung aya oge nu ngagem aliran kapercayaan séjénna.

Dina widang atikan, masarakat Kabupatén Kuningan kaasup kana masarakat nu sadar atikan. Hal ieu kagambar ku masarakat nu meunangkeun atikan ti mimiti SD nepi paguron luhur. Tina data nu dikaluarkeun ku Badan Pusat Statistik Kabupatén Kuningan (Badan Pusat Statistik Kabupaten Kuningan, 2015, *Penduduk Usia 10 Tahun Ke Atas Menurut Jenjang Pendidikan Tertinggi yang Ditamatkan di Kabupaten Kuningan*; <https://kuningankab.bps.go.id/statictable/2015/04/16/13/penduduk-usia-10-tahun-ke-atas-menurut-jenjang-pendidikan-tertinggi-yang-ditamatkan-di-kabupaten-kuningan-tahun-2010.html>; diaksés tanggal 10

Rizal Pahlevi, 2018

**FOLKLOR KAOLAHAN TRADISIONAL
HAS KABUPATEN KUNINGAN**

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

Januari 2018) bisa diténan tingkat atikan nu dibeunangkeun sarta ditamatkeun ku masarakat Kabupatén Kuningan.

Pakasaban masarakat Kabupatén Kuningan rupa-rupa. Aya nu tatanén, dagang, pagawé pamarentah atawa swasta, industri, patukangan jrrd. Diantara pakasaban-pakasaban nu disebutkeun, pakasaban tatanén jeung dagang mangrupa pakasaban nu mayoritas dilakonan ku masarakat Kabupatén Kuningan. Hal ieu luyu jeung data nu dikaluarkeun ku Badan Pusat Statistik Kabupatén Kuningan dina taun 2015 dumasar hasil sénsus dina taun 2010 (Badan Pusat Statistik Kabupaten Kuningan, 2015, *Penduduk Usia 10 Tahun Ke Atas yang Seminggu Lalu Mempunyai Pekerjaan Menurut Lapangan Sektor Pekerjaan Utama di Kabupaten Kuningan Tahun 2010*; <https://kuningankab.bps.go.id/statictable/2015/04/16/14/penduduk-usia-10-tahun-ke-atas-yang-seminggu-yang-lalu-mempunyai-pekerjaan-menurut-lapangan-sektor-pekerjaan-usaha-utama-di-kabupaten-kuningan-tahun-2010.html>; diakses tanggal 10 Januari 2018).

Gambar 3.1 Logo Kabupatén Kuningan

Gambar 3.2 Peta Kabupatén Kuningan

Rizal Pahlevi, 2018

**FOLKLOR KAOLAHAN TRADISIONAL
HAS KABUPATEN KUNINGAN**

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

kat : Kecamatan Cigugur Kecamatan Ciawigebang
 Kecamatan Kuningan Kecamatan Luragung

3.3 Téhnik Ngumpulkeun Jeung Analisis Data

3.3.1 Téhnik Ngumpulkeun Data

Téhnik nu digunakeun pikeun ngumpulkeun data dina ieu panalungtikan nya éta ngagunakeun téhnik studi pustaka, wawancara, observasi, jeung dokumentasi.

1) Téhnik Studi Pustaka

Studi pustaka nya éta néangan sumber informasi tinulis nu kaasup wanda ilmiah, sumber nu dipaké mangrupa buku, dokumén, jurnal, jrd. Ieu data mangrupa data awal pikeun ieu panalungtikan. Data nu geus aya tuluy dimutalaah pikeun néangan informasi, tiori, sarta solusi pikeun masalah panalungtikan.

2) Téhnik Wawancara

Ieu téhnik gunana pikeun néangan informasi ngaliwatan lisan ku cara méré sababaraha patalékan ka narasumber anu miboga pangaweruh ngeunaan kaolahan tradisional has Kabupaten Kuningan, tuluy hasilna ditulis dina wangun laporan pikeun ngajawab masalah panaluntikan.

3) Téhnik Observasi

Marshall (dina Sugiyono, 2010, kc 316) ngajelaskeun yén dina obsérvasi panalungtik bakal diajar ngeunaan paripolah sarta ma'na tina éta paripolah. Obsérvasi panalungtikan ngeunaan kaolahan tradisional has Kabupaten Kuningan dilakukeun ku cara ngarékam gambar, sora, atawa kajadian nu aya patalina jeung panalungtikan.

4) Téhnik Dokuméntasi

Sugiyono (2010, kc.329) medar, yén dokumentasi téh nya éta catetan kajadian nu geus kaliwat, bisa mangrupa tulisan, gambar atawa

Rizal Pahlevi, 2018

FOLKLOR KAOLAHAN TRADISIONAL

HAS KABUPATEN KUNINGAN

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

karya-karya séjénna saperti film atawa *video*. Tehnik dokumentasi digunakeun pikeun ngalengkepan data-data hasil observasi jeung wawancara dina panalungtikan kualitatif.

3.3.2 Téhnik Ngolah Data

Analisis dina ieu panalungtikan ngagunakeun téhnik analisis unsur langsung, Téhnik analisis unsur langsung ieu nyoko kana hal-hal nu jadi fokus utama dina ieu panalungtikan. Léngkah-léngkahna saperti ieu di handap.

1) Téhnik Analisis Rupa Kaolahan

Dina analisis rupa, kaolahan baris dititénan hal-hal anu pakait jeung fisik kaolahan diantaranya rupa, warna, jeung *tekstur*.

2) Téhnik Analisis Fungsi Kaolahan

Dina analisis fungsi, baris diguar fungsi-fungsi kaolahan dina kahirupan sapopoé masarakat. Analisis fungsi baris medar posisi atawa kalungguhan kaolahan tradisional dina kahirupan masarakat. Naha éta kaolahan ngan ukur jadi kadaharan sapopoé atawa miboga fungsi husus di masarakat.

3) Téhnik Analisis Bahan Kaolahan

Dina analisis bahan, baris dititénan naon-naon waé nu jadi bahan pikeun kaolahan tradisional has Kabupatén Kuningan. Ti mimiti sumber éta bahan nepi ka fungsi hiji bahan dina kaolahan.

4) Téhnik Analisis Cara Midangkeun

Dina analisis cara midangkeun, baris dititénan cara midangkeun kaolahan sarta wadah atawa pakakas nu dipaké pikeun midangkeunna. Kaasup bahan pakakas nu dipaké dina midangkeun atawa *kemasan* kaolahan nu dipedar.

5) Téhnik Analisis Sajarah jeung Asal-usul Kaolahan

Dina analisis sajarah jeung asal-usul kaolahan, baris dititénan nilai-nilai sajarah nu aya dina kaolahan tradisional has Kabupatén Kuningan. Diantarana nya éta carita kumaha éta kaolahan mimiti aya, saha nu mimiti ngokolakeunna, sarta perkara séjénna nu pakait jeung ngandung nilai sajarah dina éta kaolahan.

3.4 Instrumen Panalungtikan

Instrumen panalungtikan nu dipaké dina ieu panalungtikan nya éta saperti ieu dihandap :

a. Catetan Lapangan

Rizal Pahlevi, 2018

FOLKLOR KAOLAHAN TRADISIONAL

HAS KABUPATÉN KUNINGAN

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

Nyieun atawa nulis data ku cara nyieun catatetan lapangan, catetan rinci ngeunaan téma panalungtikan, jadwal, peta konsep, atawa alat rekam.

Gambar 3.3 Catetan Lapangan Panalungtikan

Catetan lapangan
Pengamatan/wawancara:
Waktu :
Tempat:
Subjek panalungtikan: kalungguhan, wasta (deskriptif)
.....
.....
Sawangan panalungtik (reflektif).....

b. Padoman Wawancara

Padoman wawancara nya éta runtuyan nu bakal ditanyakeun ka narasumber ngeunaan objek nu ditalungtik, ngaran nu diwawancara kudu ditulis idéntitasna dina kartu wawancara, ngarah teu aya manipulasi data, umur narasumber umumna leuwih ti 25 taun sarta miboga pangaweruh ngeunaan obyék panalungtikan. Téhnik wawancara nu digunakeun dina ieu panalungtikan nya éta téhnik wawancara informal jeung wawancara sacara lisan.

Format padoman wawancara nya éta ieu di handap :

1. Daptar patalekan ngeunaan folklor kaolahan tradisional has Kabupatén Kuningan :
 - a. Naon ngaran ieu kaolahan sarta kumaha asal-usul ngaran kaolahan ieu teh?
 - b. Naon wae bahan pikeun nyieun ieu kaolahan?
 - c. Kumaha cara nyieun ieu kaolahan ?
 - d. Kumaha cara midangkeun ieu kaolahan
 - e. Naon fungsi ieu kaolahan dina kahirupan masarakat?
 - f. Naha ieu kaolahan téh dijual atawa pikeun konsumsi wungkul?
 - g. Iraha jeung dimana ieu kaolahan dijieunna?
2. Alat Rekam

Alat rekam nu dipake dina ieu panalungtikan nya éta kamera pikeun moto jeung *handphone* pikeun ngarekam sora.
3. Kartu Data

Rizal Pahlevi, 2018

**FOLKLOR KAOLAHAN TRADISIONAL
HAS KABUPATEN KUNINGAN**

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

Kartu data miboga fungsi pikeun nyatet rincian tiap kaolahan nu ditalungtik dina ieu panalungtikan

Gambar 3.4 Kartu Data

Kartu Data
Ngaran Kaolahan :
Rupa Kaolahan
Bahan-Bahan:
Cara Ngolah :
Cara Midangkeun:

Tabel 3.1 *Checklist* observasi poin analisis

Jenis analisis	Ka observasi	Teu ka observasi	Keterangan
Analisis Rupa			
Analisis Bahan			
Analisis Cara Ngokolakeun			
Analisis Cara Midangkeun			
Analisis Sajarah jeung Asal-usul			

4. Data Informan

Gambar 3.5 Kartu Data Informan

Data Informan	
Wasta :	
Jenis kelamin :	
Umur :	
Kalungguhan :	
Alamat :	
Pakasaban :	
Jenjang Atikan :	
	Tanda Tangan

Rizal Pahlevi, 2018

FOLKLOR KAOLAHAN TRADISIONAL

HAS KABUPATEN KUNINGAN

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu